

van het Woord, gij maakt het uzelf onmogelijk om organisatorisch geheel naar uw roeping te leven.

Gij offert uw trouw aan uw Christen-roeping, ook op maatschappelijk terrein, op, aan vriendschap, kameraadschap of genoegelijkheid.

Weet wat ge doet.

De strijd is fel.

Alle afbreuk doen aan de kracht van het leger, dat strijdt voor de heerschappij van Christus, is zonde.

Weest toch getrouw en schaart u bij hen, bij wie gij behoort.

Doet het nu, dadelijk, flink.

Daar zult gij vrede bij hebben.

Gods Koninkrijk zal er door gediend zijn. Uw gehoorzaamheid zal het ook weer gemakkelijker maken anderen tot gehoorzaamheid te waken.

D. v. D.

MUZIKALE KRONIEK

De strijd rond het „Ghebruik en Onghebruik van 't Orghel”.

II.

In 1637 komt een nieuw element den strijd verscherpen. Het is in de stad waar Cornelis Schuyt eertijds het orgel der Pieterskerk na de preek en avondgebeden bespeelde om zoo de gemeente uit de herberg te houden. (P. J. Blok: Geschiedenis eener Hollandse Stad onder de Republiek p. 262.)

Te Leiden wordt, in hetzelfde jaar waarin er het eerste gedrukte exemplaar der Statenvertaling verschijnt, het orgelspel aangewend tot verbetering van den Kerkzang.

Hiervan had Voetius bij zijn stelling van 1634 nog nooit gehoord (Voet a.w. p. 594) en dit is het nieuwe dat aan de worsteling, nu rakend een ieder voorzanger en al de medezangers en zangers van de kerk, de spanning geeft welke moest ontladen of verhoogd door het synode-besluit van Delft. De Zuid-Hollandsche Synode, het volgende jaar gehouden, verklaart orgelspel onder het psalmzingen voor een middelmatige zaak en laat het in de vrijheid van iedere kerk. De Haagse predikant Looius, die in de tuchtzaak met Calckman een rol speelt (Tijdschrift der Vereen. voor Ned. Muziekgesch. dl 9 3e stuk p. 171), was lid der synode. Hij schrijft na lezing van Huygens boekje (waarover aanstonds meer): „Ik kan niet als beoordeelaar optreden van eene zoo geleerde verhandeling. Maar toch ben ik van oordeel, dat in de kerk het orgel of geheel moet zwijgen, of slechts tot begeleiding moet dienen van het gezang”. (De Briefw. van Const. Huygens: Dr J. A. Worp dl. 3 p. 46). Hieruit vernemen we, dat op de synode niet de kwestie van 1634, het orgel rond den eeredienst werd afgehandeld, maar hoe zich te stellen tegenover het instrument in den eeredienst, als begeleider van het gezang. Dit wordt bevestigd door het 5e gravamen in Delft ter tafel gekomen. Het luidde: „Alsoo onder het psalmzingen — hetwelk een deel van den godsdienst is — het orgelspeelen in verscheidene kerken onder desen Synodum behoorende, wert ingevoerd, soo wert gevraecht, off soodanighe ceremonie in de Geref. kerken stichtelijk is”. Daarover is geoordeeld: „dat hetselve is een middelmatige saecke; en wert daeromme gelaeten in de vrijheit van ydere kereke, omme te doen tot stichtinge”. (Dr W. P. C. Knuttel: Acta Part. Syn. v. Z.-H. dl 2 p. 175.) Ook nu is de overheid dikwijls degen die zorgt dat de orgelbegeleiding wordt ingevoerd. De kerkeraden zijn niet eenparig van gevoelen. Uit Leiden betuigt de Dien aan Huygens zijn dank voor z'n orgel-boekje. Hij las het met veel genoegen en, schrijft hij: „op bevel van den magistraat wordt het kerkgezag hier al enkele jaren door het orgel begeleid”. (Briefwisseling a.w. p. 155.) Te Dordrecht zong men ook bij het orgel en in 1648 wordt Middelburgs predikanten, klagend over de ontstichting, meegedeeld dat de orgelbegeleiding juist het inordentelijk zingen voorkomt. (Kist a.w. p. 263.)

In sommige steden, zonder zelfs de gezindheid van den raad der kerk te onderzoeken, voert de Magistraat het orgel bij den gemeentezang in.

In deze twisten laat Huygens zich hooren. Hij had reeds gezongen:

Het mensch-gelyck geluyd van pijpen soet en sterk

Is wel en stichtelyck te besigen op aerde:

Is 'tmaer vermakelick, en vreughd sijn hoogste waarde,

Wat doet het in de Kereke?

(Korenbloemen 1, p. 55.)

25 November 1640 vergezelt hij Frederik Hendrik naar de Groninger Martini. Daar hooren zij het mooie orgel het gezang begeleiden, „met zoo veel deftigheid en statigheid, dat het een wonder is, hoe allen zich gesticht gevoelen”. (Briefwisseling a.w. p. 125.) Dat bezielde tot het nog dien

winter laten drukken van zijn manuscript over de orgelbegeleiding. Huygens kan het niet meer dulden „dat onze welvarende kerken verstoken waren van zulk een fraaie hulp tot hun orde en devotie”. (Briefwisseling a.w. p. 125.) Bij Bonaventura ende Abraham Elzevier komt half Februari 1641 uit: „Ghebruik en Onghebruik van 't Orghel, — in de Kerken der Vereenighde Nederlanden”.

De schrijver Huygens, welke niet wordt vermeld in den eersten druk, draagt zijn werk op aan de achtbare „Overigheid” van 's Gravenhage. Uit dankbaarheid, welke ieder goed ingezetene zijn geboorteplaats verschuldigd is, poogt hij een misstand uit en een welstand in te voeren. Daar er eenige verdeeldheid is, geenszins van de zwaarste, wil hij, een ieder lidmaat bevoegd achtend, zijn gevoelen over de zaak van het orgel openbaren. Begint met te wijzen op het onkerkelijk gebruik van het orgel in de Nederlanden. Het zelfde ongebruik waartegen Voetius in z'n achtste „kerkfranje” van 1634 stelling nam. Ook Huygens is over dit gebruik lang niet te spreken. De ontstichtelijkheid behoeft niet veel bewijs. Na het eind van de preek, het gebed en den lofzang, wordt het orgel geroerd. Dat iemand door dien menschen-droom door pijpen uitgeblazen, gesticht wordt, geloof hij niet. Het volk dat twee uren in de godsdienst oefening heeft gezeten, is over 't algemeen zoo vermoeid, zoo verzadigd van ernst, dat het jeukt naar wat anders, naar de straat, naar de lucht. Van de honderd is er niet één die de minste aandacht aan het orgel besteedt en als zij het deden zouden zeker die zoete winden hun menschelekheid streelen, in plaats van geestelijke vonken in hen aan te blazen. In 't gewoel van het scheiden, in het verhaal van de troostelijke dingen die men door Gods genade tezamen heeft gehoord, in 't vragen naar elkaars gezondheid, in het beklagen van 's naasten lief en leed, raken de orgeltonen de koude kleren niet van den hoorens-moeden hoop, die de kerk uitdrijft. Leeraar en Kerkeraad geven reeds het voorbeeld door naar betere bezigheden te trekken, ondertusschen is de psalm met zijn drie of vier verzen in alle vaten van de kunst vergoten en wanneer het den orgelist niet gelegen komt een tweede aan te heffen, droomt hij verder. Maar wat een ontstichting vloeit uit dit orgelmisbruik. Het dient tot vermaak van de gemeente. Het is eenzelfde redenloze ijdelheid als het begraven der dooden, met den wereldschen pronk van haar schilden en afkomsten. En al willen sommigen daaruit het orgelmisbruik voortaan, het eene vuil wascht het andere niet. Het is geen argument voor onpartijdige verstandenen, verlicht genoeg om door het duister van een lange gewoonte te zien, en hart genoeg hebbend om die te durven afkeuren. Hoewel zij niet meer van die luyden zijn, die de muren of pilaren van het kerkgebouw eenige heiligheid toeschrijven, daar er niets Goddelijks is in hout of steen, zoo kan er toch nooit de wereldsche weelde en wellust in voegen. Van sommige plaatsen weet Huygens dat er kamerspelen in het kerkgebouw zijn gepleegd. „Kan men iets ergerlijkers denken?” roept hij uit. Onze muziek zijnde een gedeelte van het kamerspel, spreekt niet stichtelijk, voldoet alleen de lust der ooren en Gods Huis wordt er door bezoedeld. Stel u voor, dat iemand „nauw gehuist zijnde”, z'n vrienden op een grooten maaltijd wil onthalen. Wie kan de gedachte verdragen dat de kerk er voor gebruikt wordt? Maar nu noodigt mij dagelijks de overheid op haar kosten in die kerk, op een uur of twee muzieks. Is het niet hetzelfde? Is er onderscheid van wellust in wat lieflijks te zien, te smaken of te hooren? Wij slijten den tijd in onze ijdelheden, op diezelfde plaats waar wij Gods straf er over afbidden. Hij noemt het ergerlijk, omdat het belachelijk is, in de kerk een stuk van den Godsdienst te beginnen als men naar huis gaat. Het is een nieuwe tafel dekken voor gasten, die wel gevoed van tafel scheiden. Huygens strijdt tegen het openbaar kerkelijk misbruik. Mag hij het anders noemen? Tegen het kerkbedrog, tegen den stichtinglozen, den gansch ontstichtenden orgelzang. Over den oproep, 's avonds om zes uur met een statig geschal van pijpen, is hij ook lang niet te spreken, maar daar we ons bezighouden met den strijd om het orgel in den eeredienst, laten we dit rusten.

Na den weg van orgelmisbruik afgeslagen te hebben, baant hij een pad naar orgelgebruik. Men kan den kant opgaan „in een saeck die soo licht om laeten is”, schrijft hij n.b. zelf (Huygens a.w. p. 33), van de Fransche Kerken. De pijpen uit de kerk keuren en over het gebruik er van onder de gemeente niet meer spreken. Een zachter middel zou men kunnen voorstaan. Aangezien de nu staande orgels prachtige gebouwen zijn, ze wel in de kerken laten maar onaangeroerd. Voor het gevaar dat zwakke gemoederen uit het verblijf van het paapsche kerktuig ergernis zullen trekken, acht hij het beter de orgels geheel te sloopen. En zoo uit harten en oogen te brengen. Al was het alleen maar om het praatje de wereld uit te helpen, dat de Gereformeerden blij waren met de witte muren van de tempelen, wier beste sieraad eenvoud is, nog door beschildeerde paneelen en vergulde fluiten kinderachtig op te pronken. De liefhebbers en kloetke meesters van het orgel moeten hem niet verdenken, hun oefeningen in vermaak

en tot voordeel uit te willen roeien zonder meer. Hijzelf strijdt hierin tegen de zoetste zijner genegenheden. Maar in deze zaak stelt hij zich als vóór de kerkdeur en bidt en vermaant, vele goede luyden' swackheden ten geval, dat uit die kerk mag gesloten blijven, hetgeen ondienstig ja schadelijk is voor het Godshuis. Buiten het kerkgebouw zal er wel plaats genoeg zijn om aan de eerlijke lusten tot de muziek te voldoen en de kloetke meesters mild te loonen. Zie maar naar Italië, Frankrijk, Engeland en elders. Zou het de zaak zelf niet waard zijn? Het orgel is in alle deelen het volmaakte maaksel van al hetgeen door menschen in het uitspreken van tonen is voortgebracht. Zeker hij stelde zich voor de kerkdeur, maar is het daarachter in orde? Neen. In de godsdienst oefening is iets in hooge mate onstichtelijk. De gemeentezang! De voorzanger, de man die om heel de schaar te dirigeren den pikstok voert, kan den rechten sang niet houden. Wee hem, wanneer hij het wrede, strijdige geschil in den zang wil te boven komen, hij zal zich nog te berste schreeuwen. Die toestand was ontstaan doordat de eenvoudigen geen raad wisten met Datheens berijming, gezongen op de wijzen van Bourgeois en Maître Pière. (Men kan zelf de moeilijkheid voelen, door een paar psalmen van zijn berijming te zingen.) Zij wilden echter niet den troost van de heilige woorden onthouden en vervingen de noten die hen het bezwaarlijkst vielen door andere. Zij waren daar zoo aan gewoon als aan hun ambacht en niet daaraf te drijven. Zonder op den voorzanger te letten, begonnen ze iets vroeger of later. Men tastte vaak leelijk mis in het op juiste toonhoogte beginnen. Het liet zich dikwijls hooren, alsof er meer gehuild en geschreeuwd dan gezongen werd. „De Toonen luiden dwars ondereen, als gevogelte van verscheiden bekken. De maten strijden als Putemmers, d'e'en dalende soo veel als d'ander rijst. (Huygens a.w. p. 110.)

Zaandam.

S. ZWART.

OPVOEDING EN LONDERWUS

Nationale Jeugdstorm.

De Nationale Jeugdstorm „marschiet”. Ze is in haar derde levensjaar. Voor haar jonkheid is ze buitengewoon overmoedig en loslippig. Nu is er in haar kort bestaan weinig materiaal, om deze richting te oordeelen, maar wat er is spreekt dan ook duidelijk en klaar, welke richting deze jeugdorganisatie is toegedaan.

„Er was een jeugd, die dor en dood was...., nu is de jeugd opgestaan...., wij zijn de jeugd en dus zijn, dus hebben wij de toekomst.”¹⁾

„Helpt mede aan de wederopstanding der ware jeugd.”²⁾

Hoe moeten we deze jeugdorganisatie nu bezien en beoordeelen? Hoe hebben we ons tegenover haar te stellen? Wat kunnen we van haar verwachten?

Vóór al deze vragen rijst vanzelf de gedachte: Hoe staat de N. J. S. tegenover de N. S. B.? Onwillekeurig immers koppelt de buitenstaander deze beide namen aan elkaar. Terecht of ten onrechte?

Immers de N. J. S. ontkent dit verband ten eenen male.

In het pleidooi van Mr A. van Vessem op 8 October 1935 lezen we: „Aangezien de Nederlandsche Jeugdstorm geheel vrij staat van de N. S. B....³⁾ Dergelijke aanhalingen komen in het lijfblad van de N. J. S., de „Stormmeeuw” voor. Triumfantelijk beroept zij zich op de rechterlijke uitspraak van 2 Juni 1936, waar een vrijsprekend vonnis bij monde van den kantonrechter Mr de Jager geveld is, waar o.a. naar voren wordt gebracht:

„Overwegende, dat ons toch niet gebleken is, dat de Nationale Jeugdstorm...., aanhangt het streven van de Nationaal Socialistische Beweging of eenig ander Nationaal Socialistisch streven, zoodanig streven in elk geval niet af te leiden valt uit de statuten van de Nationale Jeugdstorm, zooals deze thans is geconstitueerd, enz....”

Bestaat deze vrijheid, deze onafhankelijkheid nu werkelijk? Is het nu inderdaad een organisatie los van welke politieke richting dan ook? Uit nadere gegevens zal moeten blijken of dit zoo is.

Is er een samenhang tusschen N. J. S. en N.S.B., en welke is deze? Daar is allereerst het feit, dat de leiding van deze organisatie berust in de handen van den Heer C. van Geelkerken, die levenssecretaris is van de N. S. B. Moeilijk zal kunnen worden volgehouden, dat de geestesrichting, die de heer Van Geelkerken is toegedaan geen invloed heeft op zijn werk als leider der N. J. S. en deze organisatie eveneens in die richting leidt en voorlicht. Zoo is het ook met de andere leden der

1) Stormmeeuw, II, 15 Oct. 1936.

2) Stormmeeuw, 15 Oct. 1936.

3) Stormmeeuw, No. 7.

leiding. Onder N. S. zien als een ook onbesweten als een levensterre

„De aa- voor alle de opbou- en een ge- van ons”

Zoo sta- Zij ook po- of klasse- landsche- opgeëisch-

„Te lu- aan he- ze zichze- „Ja, na- willen ze- „Te sa- de kuns- en... na- een natio-

Hier be- de N. S. B. Bij de

strevende n- Volksgeme- zegt duide- tenminste- Nederland-

Gelijk s- den Nat.

De artik- de Clereq- mannen in- te bevrijd-

In het za- storm wor- voor ieder-

„Ten o- hen: H- slechts de

Duidelijk- dachte, da- te vorme- aan te wijz- hier het d- volksgeme-

Uit deze- verband be- nu blijft z- officieus is

Bij het z- dan ook- jongens en- stuiten bij- hij, dat n- maar geva- nisatie de

Nu zou- we nu een- voorbijzien- deze jeugd-

Immers, over de N. Jeugdstorm- gelegen in- daarmee s-

te maken- Hoe vaak- organisatie- gericht, der- loevoegen.

Nu hebba- saties ingez- is, ook de- los staat v-

Immers- gen op het- richtingen- in overeen-

N. J. S. Op deze- moeten be- nader kun-

Helaas, e- bedrogen- vaag mogel- leggingen v-

„Vreest o- Meer wo-

toelichting- dit simpele- en zelfs een-

sters moete- gende belo-

„Ik zal n- aan de Na- geloof in-

hoort het- van een vo-

4) Toelichting- 5) Stormmeeuw- 6) Zie Stan-